

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات
بهداشتی، درمانی تهران

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی
موسسه ملی تحقیقات سلامت

تاریخ:

شماره:

پیوست:

فرم ترجمان دانش و گزارش ۱ و ۳ صفحه ای نتایج تحقیق طرح‌های پژوهشی

موسسه ملی تحقیقات سلامت در نظر دارد نتیجه طرح‌های تحقیقاتی پایان یافته موسسه را بررسی و با استفاده از فرآیند ترجمان و تبادل دانش (Knowledge Translation & Exchange) دانش تولید شده را در اختیار مخاطبین و ذینفعان (از جمله عموم مردم، سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان حوزه سلامت، گیرندگان و ارائه‌دهندگان خدمات مراقبتی و ...) قرار دهد. لذا ضروری است که کلیه پژوهشگران و اعضای محترم هیئت علمی فرم زیر را جهت سهولت فرآیند ترجمان و تبادل دانش تکمیل نمایند.

الف: مشخصات طرح:

عنوان کامل طرح: ارزیابی وضعیت ارائه‌ی خدمات داروئی در جمهوری اسلامی ایران

مجری طرح: هستی فتوگرافی

ب: مخاطبان طرح شما چه کسانی هستند؟ (از بین گروه‌های زیر حداقل یک گروه را انتخاب کنید و **به طور دقیق نام برده** و توضیح دهید. (گروه مخاطب به فرد یا گروهی گفته می‌شود که بتواند از نتایج طرح به طور مستقیم استفاده نماید).

مدیران و سیاست‌گذاران سلامت (مانند ستاد وزارت بهداشت)

مدیران بیمارستان و دانشگاه

این طرح شمایی کلی از وضعیت نظام دارویی کشور و خدمات دارویی ارائه‌شده به مردم ترسیم می‌کند که می‌تواند در جهت برنامه‌ریزی‌ها و اخذ برخی تصمیمات برای مدیران و سیاست‌گذاران حوزه‌ی سلامت و فعالین حوزه‌ی صنعت دارویی آگاهی‌بخش باشد.

ج: برنامه شما برای کاربرست نتایج چیست (لطفاً دقیقاً منطبق با بخش مربوطه و گانت چارت در فرم پروپوزال تنظیم گردد)

از فهرست زیر می‌توانید استفاده نموده و یا رهاکارهای دیگری را پیشنهاد نمایید) بدیهی است هر طرح می‌تواند از چندین روش برای ترجمان دانش استفاده نماید.

مشارکت یا همفکری با گروه مخاطب و استفاده کنندگان بالقوه در هنگام انتخاب موضوع یا طراحی پروپوزال پژوهش

مشارکت یا همفکری با گروه مخاطب و استفاده کنندگان بالقوه در هنگام اجرای پژوهش

انتشار مقاله در مجله‌های علمی - پژوهشی داخلی *

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات
بهداشتی، درمانی تهران

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی
موسسه ملی تحقیقات سلامت

تاریخ :
شماره :
پیوست :

- انتشار مقاله در مجله های علمی - پژوهشی خارجی
- ارائه در کنفرانس ها و سمینارهای داخلی
- ارائه در کنفرانس ها و سمینارهای خارجی
- ارسال خلاصه یا گزارش کامل طرح یا مقاله حاصل از آن برای استفاده کنندگان بالقوه آن
- قرار دادن متن کامل گزارش یا خلاصه ای از آن در وب سایت به منظور دسترسی استفاده کنندگان بالقوه به آن
- انتشار نتایج پژوهش در نشریات غیرعلمی (نظیر مجله ها یا روزنامه های مورد علاقه عموم)
- انتشار یافته ها در خبرنامه ها و بولتن ها (نظیر نشریات درون سازمانی که خبر های علمی و غیر علمی مرتبط با آن سازمان را منتشر می کند)
- ارائه یافته های پژوهش به خبرنگاران رسانه ها و یا شرکت در مصاحبه ها
- تشکیل جلسه با استفاده کنندگان بالقوه برای معرفی نتایج پژوهش
- تهیه و ارسال نتایج با زبان متناسب مخاطبین (نظیر نوشته های ساده برای بیماران و یا مردم، گزارش های کوتاه برای مدیران و مسئولین)
- انجام اقدامات لازم برای تجاری سازی یافته ها (ثبت پتنت، عقد قرارداد با صنعت و ...)
- سایر اقداماتی که موجب می شود نتایج پژوهش به مخاطب آن منتقل گردد :
- هیچکدام

د: پیام اصلی حاصل از طرح پژوهشی (حداکثر در یک صفحه نوشته شود):

گزارش در فرم یک صفحه ای قلب طرح پژوهشی است و پیام های اصلی حاصل از طرح پژوهشی در یک صفحه خلاصه می شود تا به اجمالی ترین و در عین حال کامل ترین شکل ممکن پیام حاصل از طرح پژوهشی بیان گردد.

پیام های اصلی موجود در صفحه اول خلاصه ای از یافته ها نیست، بلکه شامل نکات کلیدی مهم حاصل از پژوهش است که باید به گوش سیاستگذاران و مدیران رسانده می شود و شامل موارد زیر می باشد:

- نگارش فهرست وار یافته های اصلی به طوری که توسط سیاستگذاران و مدیران درک شود؛
- نتیجه گیری شفاف از یافته های مطالعه؛
- بیان درس هایی که مدیر یا سیاستگذار می تواند از پژوهش مربوطه بگیرد؛
- بیان کاربردهای پژوهش برای مدیران و سیاستگذاران؛
- بیان سوالاتی که هنوز پاسخ داده نشده است (در این قسمت باید از بیان جمله کلیشه ای "نیاز به تحقیقات بیشتر" خودداری شود و به طور شفاف بیان شود که چه سوال هایی در پژوهش های بعدی باید پاسخ داده شوند).

تاریخ :
شماره :
پیوست :

- در خاورمیانه، ایران دارنده رتبه چهارم بالاترین درآمد سرانه بهداشت و سلامت قرار دارد. بازار دارویی ایران نزدیک به ۴ میلیارد دلار ارزش اقتصادی دارد؛ یعنی در حدود ۰,۳ درصد از سهم کل بازار دارو در جهان. ارزش بازار داروی کشور بالغ بر ۱۳۶,۰۰۰ میلیارد ریال است که از این رقم ۶۶ درصد سهم تولیدکنندگان داخلی و ۳۴ درصد سهم واردات می باشد.
- سرانه پرداخت از جیب یکی از شاخص‌های مهمیست که کارکرد نظام دارویی را بررسی می کند. بر اساس نتایج این پژوهش پرداخت از جیب محصولات دارویی و درمانی تا سال ۱۳۹۲ صعودی، سپس در سال ۱۳۹۳ و پس از اجرای طرح تحول سلامت کاهش اما پس از آن مجدداً افزایش یافته است.
- بیشترین پرداخت از جیب در همه سال‌های بررسی توسط جمعیت‌های ثروتمند اتفاق افتاده است. با توجه به اینکه در ایران همه جمعیت‌ها صرف‌نظر از پنجگی که در آن قرار می گیرند از یک بسته مزایای یکسان بهره‌مند هستند پایین بودن پرداخت از جیب در جمعیت‌های فقیر (پنجک اول) قابل تأمل است.
- سرانه پرداخت در جمعیت‌های شهری بیشتر از جمعیت‌های روستایی است. همچنین پرداخت‌ها برای جمعیت‌های روستایی در حال کاهش اما برای جمعیت‌های شهری در حال افزایش است.
- ایران از نظر مصرف دارو در جایگاه بیستم جهان و جایگاه دوم در آسیا قرار گرفته است. هر ایرانی سالانه ۳۳۹ قلم دارویی مصرف می نمایند. این رقم ۴ برابر نرخ مصرف جهانی است. به‌طور میانگین در هر نسخه ۲,۱ الی ۳,۶ قلم دارو تجویز می شود.
- مالکیت دولتی از دغدغه‌های نظام دارویی کشور است. اگر چه دولت یک دهه‌ی پیش سعی کرده با واگذاری کارخانه‌های داروسازی از سهم خود در این حیطة بکاهد اما چون عمده‌ی این واگذاری‌ها به شرکت‌های وابسته به دولت انجام شده عملاً خصوصی‌سازی در حد مطلوب محقق نشده است. در حال حاضر ۷۰ درصد صنایع دارویی در اختیار نهادها و سازمان‌های دولتی یا وابسته به دولت قرار دارد.
- کارخانه‌های دارویی کشور از نظر کمی تعداد زیادی دارو تولید می کنند اما این داروها عمدتاً داروهای قدیمی و با ارزش افزوده‌ی کم می باشند. تولید این دارو منابع مالی کافی برای بقا و ارتقا سیستم دارویی کارخانه‌های تأمین نمی کند.

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات
بهداشتی، درمانی تهران

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی
موسسه ملی تحقیقات سلامت

تاریخ:

شماره:

پیوست:

ه) خلاصه اجرایی مطالعه (حداکثر در ۳ صفحه) نوشته شود.

لازم به یادآوری است که گزارش سه صفحه ای یک خلاصه مقاله علمی نیست، بلکه بیشتر شبیه مقاله ای است که در روزنامه ها نوشته می شود، به طوری که نکات با اهمیت در ابتدای متن، توضیحات مربوط به موضوع مورد بحث و شرایط زمینه ای در ادامه

آن و در انتها هم نکات کم اهمیت تر بیان می گردد. در نگارش گزارش سه صفحه ای موارد زیر باید رعایت گردد:

- نگارش با زبان شفاف و روشن ولی غیرعامیانه باشد، به گونه ای که فرد ناآشنا به پژوهش آن را کاملاً درک کند؛
- یافته های طرح بصورت فشرده بیان گردد و روش اجرا و جزئیات تکنیکی در حد ۱ تا ۲ سطر بیان گردد)

ایران از جمله کشورهایی است که صنعت داروسازی در آن قدمت چند دهه ساله دارد. از نظر درآمد سرانه بهداشت و سلامت ۴ کشور برتر آسیا عبارتند از اسرائیل، بحرین، قطر و ایران. در مقایسه با سایر کشورهای منطقه، بازار دارویی ایران بازاری عظیم و پول ساز تلقی می شود. در حالی که تجارت جهانی دارو بالغ بر ۱۲۰۰ میلیارد دلار برآورد می شود، بازار دارویی ایران نزدیک به ۴ میلیارد دلار ارزش اقتصادی دارد؛ یعنی در حدود ۰٫۳ درصد از سهم کل بازار دارو در جهان. بازار داروی کشور در سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۱۳۶،۰۰۰ میلیارد ریال بوده است که از این رقم ۶۶ درصد سهم تولیدکنندگان داخلی و ۳۴ درصد سهم واردات است. در سال ۲۰۱۵ ارزش بازار دارویی ایران ۴،۳ میلیارد دلار آمریکا برآورد شد. در این سال هزینه های سلامت به ازای هر یک نفر ۵۴ دلار آمریکا بوده است. نکته ای قابل توجه این است که در بین سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۴ (۲۰۱۵-۲۰۰۸) ارزش بازار دارویی ایران ۶ برابر شد که تا حد زیادی می توان آن را به کاهش ارزش ریال نسبت داد. پیش بینی می شود که تا سال ۲۰۲۵ ایران در جایگاه چهارم منطقه از نظر بازار دارویی قرار خواهد گرفت. گردش مالی در بازار دارویی ایران ۱،۶ تریلیون دلار تخمین زده می شود.

تعداد ۱۴۶ کارخانه ی داروسازی (داروهای شیمیایی، بیولوژیک و گیاهی) در کشور فعال هستند. از جمله قدیمی ترین واحدهای تولیدی دارویی کشور می توان به انستیتو پاستور (تأسیس ۱۲۹۹)، پارک فناوری دارویی دانشکده ی داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران (تأسیس ۱۳۱۷) و کارخانه های دکتر عبیدی (تأسیس ۱۳۲۰) اشاره نمود. عمده ی کارخانه های داروسازی فعلی کشور در دوره ی پیش از انقلاب اسلامی نمایندگان شرکت های دارویی بین المللی بودند. در حال حاضر سه شرکت هلدینگ حدود ۶۶ درصد بازار داروی کشور را در اختیار دارند. شرکت سرمایه گذاری تأمین اجتماعی، ستاد اجرایی فرمان امام از طریق شرکت دارویی برکت (سهامی خدا) و بانک ملی از طریق شرکت های سرمایه گذاری توسعه ملی و گروه توسعه ملی (سرمایه گذاری بانک ملی) مالکیت عمده شرکت های دارویی کشور را به خود اختصاص داده اند. لازم به ذکر است که قریب به ۷۰ درصد تولید داروی کشور در بخش دولتی انجام می شود. ۶۰ کارخانه از بین کارخانه های تولیدی کشور سهامی عام هستند و سهام آن ها در بازار بورس ارائه می شود. سالانه ۳۰ الی ۳۶ میلیارد قلم دارو در بازار ایران تولید می شود. این اقلام تولیدی ۹۴ درصد داروهای به

تاریخ:

شماره:

پیوست:

فروش رفته در بازار را تشکیل می‌دهند اما از نظر سهم فروش دارو (بر اساس دلار)، داروهای تولید داخل تنها ۶۲ درصد را به خود اختصاص می‌دهند.

ایران از ۶۱ کشور جهان واردات دارویی به ارزش ۱,۵ میلیارد دلار داشته است. اصلی‌ترین کشورهای صادرکننده دارو به ایران کشورهای آلمان، سوئیس و امارات متحده عربی هستند که ۴۶ درصد واردات دارویی کشور را به خود اختصاص داده‌اند. ارزش داروهای وارداتی آن‌ها به ترتیب ۲۲۰، ۲۱۳، ۱۹۹ میلیون دلار بوده است. در حال حاضر ۴۲ درصد از داروهای وارداتی که ارزشی برابر ۶۵۰ میلیون دلار دارند، در داخل کشور نیز تولید شده و محصول مشابه داخلی دارند. در حدود ۵۰ درصد از واردات ۱,۴۰۰ میلیون دلاری داروی کشور توسط ۵ شرکت انجام می‌شود که شرکت کوبل دارو و بهستان دارو به ترتیب با دارا بودن سهم ۱۷ و ۱۶ درصدی بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. لازم به ذکر است هلدینگ دارویی تأمین (تیپیکو) که بزرگ‌ترین تأمین‌کننده دارو در کشور است تنها ۱ درصد از واردات داروی کشور را انجام می‌دهد. ۱۰ شرکت بزرگ نزدیک به ۵۰ درصد سهم بازار را تشکیل می‌دهند و ۱۰ شرکت واردکننده مواد دارویی، بیش از ۷۳ درصد از بازار مواد دارویی وارداتی را دارند. واردات دارو به کشور همواره از صادرات بالاتر بوده و در سال ۱۳۹۴ واردات محصولات دارویی تقریباً ۱۴ برابر صادرات آن بوده است.

ارزش صادرات دارویی ایران به سالانه ۱۵۹ میلیون دلار می‌رسد. در سال ۱۳۹۴ ارزش صادرات محصولات دارویی، با کاهش ۳۷ درصدی به میزان ۰,۱ میلیارد دلار بوده است. مقاصد عمده صادراتی مربوط به کشورهای افغانستان، آلمان، سوریه و عراق است که این چهار کشور سهم حدود ۹۰ درصدی از صادرات ایران به کشورهای جهان را در سال ۱۳۹۴، تشکیل داده‌اند. مهم‌ترین کشورهای واردکننده دارو از ایران، کشورهای افغانستان، روسیه، آلمان و سوریه می‌باشند. به‌عنوان مثال ۳۳ درصد داروی افغانستان توسط ایران تأمین می‌شود. ۱۱ درصد صادرات دارویی ایران به کشور سوریه و ۱۶ درصد به کشور آلمان انجام می‌شود. ایران از نظر مصرف دارو در جایگاه بیستم جهان و جایگاه دوم در آسیا قرار گرفته است. تخمین زده شده است که هر ایرانی سالانه ۳۳۹ قلم دارویی مصرف می‌نمایند. این رقم ۴ برابر نرخ مصرف جهانی است. به‌طور میانگین در هر نسخه ۲,۱ الی ۳,۶ قلم دارو تجویز می‌شود. تقریباً برای ۴۵ درصد بیماران آنتی‌بیوتیک، ۴۱ درصد داروی تزریقی و برای ۲۳ درصد ایشان کورتیکواستروئید نسخه می‌شود. این شاخص‌ها نشانه‌ی واضحی از تجویز غیرمنطقی دارو هستند. اخیراً سعی شده است تا با وضع قوانین بیمه‌ای سخت‌گیرانه‌تر جلوی تجویز بی‌رویه‌ی آنتی‌بیوتیک‌ها و داروهای تزریقی گرفته شود. به‌طور متوسط در هر سال ۴۷/۵ درصد از

تاریخ :
شماره :
پیوست :

پرداخت مستقیم از جیب کل در بخش سلامت برای دریافت محصولات دارویی و درمانی است. این سهم طی سال‌های ۱۳۹۰ - ۱۳۹۵ روندی تقریباً صعودی را نشان می‌دهد به طوری که در سال ۱۳۹۵ تقریباً نیمی از پرداخت از جیب افراد در بخش سلامت برای دریافت محصولات دارویی و درمانی بوده است.

بیشترین پرداخت از جیب در همه سال‌های بررسی توسط جمعیت‌های ثروتمند اتفاق افتاده است. با توجه به اینکه در ایران همه جمعیت‌ها صرف‌نظر از پنجگی که در آن قرار می‌گیرند از یک بسته مزایای یکسان بهره‌مند هستند پایین بودن پرداخت از جیب در جمعیت‌های فقیر (پنجک اول) قابل تأمل است و نیاز به بررسی بیشتر این جمعیت‌ها از نظر نیاز و بهره‌مندی از خدمات سلامت دارد. برای هر دو پنجک در سال ۱۳۹۳ و هم‌زمان با اجرای طرح تحول سلامت پرداخت از جیب برای دریافت محصولات دارویی و درمانی کاهش و پس‌از آن برای جمعیت‌های ثروتمند افزایش و برای جمعیت‌های فقیر پس از افزایش در سال ۱۳۹۴ مجدداً در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است.

سرانه پرداخت در جمعیت‌های شهری بیشتر از جمعیت‌های روستایی است. همچنین پرداخت‌ها برای جمعیت‌های روستایی در حال کاهش اما برای جمعیت‌های شهری در حال افزایش است. به‌طور تقریبی نیمی از پرداخت از جیب جمعیت‌های روستایی برای دریافت محصولات دارویی و درمانی است در حالی که برای جمعیت‌های شهری این مقدار به‌طور متوسط برابر با ۴۷ درصد است. در سال ۱۳۹۵ مشاهده شد که دارو با دستور پزشک شامل داروهای درمانی، تقویتی، شربت، پماد و سرم بیشترین سهم از پرداخت از جیب‌ها در بخش محصولات دارویی و درمانی را به خود اختصاص می‌دهند و پس‌از آن دارو بدون دستور پزشک شامل داروهای درمانی، تقویتی، شربت، پماد و سرم با ۲۲/۷۲ درصد در رده دوم قرار می‌گیرد. انواع محلول‌های شوینده و نگهدارنده کمترین مقدار را به خود اختصاص می‌دهند.

در ادامه برخی از دغدغه‌های نظام دارویی کشور بیان می‌گردد:

به نظر می‌رسد یکی از اصلی‌ترین راه‌کارهای ارتقای نظام دارویی کشور کاهش حضور دولت در صنایع دارویی است. گرچه دولت یک دهه‌ی پیش سعی کرده با واگذاری کارخانه‌های داروسازی از سهم خود در این حیطة بکاهد اما چون عمده‌ی این واگذاری‌ها به شرکت‌های وابسته به دولت انجام شده عملاً خصوصی‌سازی در حد مطلوب محقق نشده است. در حال حاضر ۷۰ درصد صنایع دارویی در اختیار نهادها و سازمان‌های دولتی یا وابسته به دولت قرار دارد.

کاهش سهم تولیدات داخلی از بازار دارویی مسأله‌ی نگران‌کننده‌ایست که گریبان‌گیر نظام دارویی کشور شده است. با وجود آنکه ۹۵ درصد داروی مورد نیاز کشور در داخل تولید می‌شود اما این تولیدات فقط ۵۵ درصد ارزش بازار دارویی را در اختیار دارند.

تاریخ :
شماره :
پیوست :

با اینکه تعدادی شرکت تولیدکننده مواد اولیه دارویی در کشور فعالیت می کنند اما بخش عمده مواد اولیه و مواد جانبی مورد نیاز برای فرمولاسیون دارو از خارج از کشور تهیه می شود. این مسأله تولید داخلی را به مسائل سیاسی و بین ملی وابسته می کند.